

Η δίκη των φωνηέντων

Από τον ΓΙΩΡΓΟ ΚΟΤΖΟΓΛΟΥ

Ειρήνη Φιλιππάκη-Warburton, Μιχαήλ Γεωργιαφέντης, Γεώργιος Κοτζόγλου, Μαργαρίτα Λουκά,
Γραμματική Ε' και Στ' Δημοτικού, Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα 2011, 220 σελ.

«Η ελληνική γλώσσα πρέπει να παραμείνει ανέπαφη». Μια δασκάλα σε σχολείο της Ραφήνας αρθρογράφησε εναντίον του βιβλίου της Γραμματικής για την Ε' και την Στ' τάξη του Δημοτικού. Ισχυρίστηκε ότι το βιβλίο εξαφανίζει από τη γραμματική τα φωνήεντα η, υ, ω και τα σύμφωνα ξ, ψ. Και το διαδίκτυο πήρε φωτιά.

Η επίθεση εναντίον της γλώσσας μας με όπλο το νέο σχολικό εγχειρίδιο *Γραμματική Ε' και Στ' Δημοτικού* έγινε αντιληπτή την Πέμπτη 28 Ιουνίου 2012. Κομματάκι αργά, αν σκεφτεί κανείς ότι το βιβλίο εγκρίθηκε από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (Π.Ι.) ως επίσημο σχολικό εγχειρίδιο το 2008, αναρτήθηκε έκτοτε σε ηλεκτρονική μορφή στον ιστότοπο του Π.Ι. και διανεμήθηκε στα σχολεία της χώρας σε έντυπη μορφή τον Νοέμβριο του 2011. «Κάλλιο αργά παρά ποτέ», όμως, θα σκέφτηκε η Μαρία Χρυσού, δασκάλα σε σχολείο της Ραφήνας, η οποία έτυχε να φυλάει σκοπιά στη βίγλα του γλωσσαμυντορισμού τη σημαδιακή εκείνη μέρα του Ιουνίου, κι αμέσως σήμανε συναγερμό. Με άρθρο της στον ιστότοπο του Συλλόγου Εκπαιδευτικών Π.Ε. «Αλέξανδρος Δελμούζος» με τον ψυχραίμο τίτλο «*Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΑΡΑΜΕΙΝΕΙ ΑΝΕΠΑΦΗ!*», η δασκάλα παρατηρεί κάτι το οποίο είχε διαφύγει την προσοχή όσων διάβασαν το βιβλίο τα τελευταία τέσσερα χρόνια αλλά και των μελών της συγγραφικής του ομάδας, σας διαβεβαιώνω, ότι δηλαδή τα φωνήεντα η, υ, ω και τα σύμφωνα ξ, ψ λείπουν από τη γραμματική!¹

Τι συμβαίνει στην πραγματικότητα; Αφαιρέθηκαν ή όχι γράμματα από το αλφάβητο; Όχι, βέβαια. Απλώς, όπως μπορεί να παρατηρήσει ο κάθε καλοπροαίρετος αναγνώστης του βιβλίου, η σελίδα που έτυχε να κοιτάξει η δασκάλα (η σελ. 36) δεν παρουσίαζε τα γράμματα της ελληνικής αλφαβήτου αλλά τους φθόγγους της ελληνικής γλώσσας, τους απλούς ήχους που δομούν τις λέξεις, και οι οποίοι διακρίνονται σε φωνήεντα και σύμφωνα. Η Ελληνική διαθέτει πέντε διακριτούς φωνηεντικούς φθόγγους, πέντε φωνήεντα, τους ίδιους κι απaráλλαχτους εδώ και εκατοντάδες χρόνια, τους φθόγγους [α], [ε], [ι], [ο], [ου],² πράγμα το οποίο παρατηρούν και καταγράφουν όλες οι γραμματικές της Νέας Ελληνικής.

---

¹ Η δασκάλα δε δείχνει διόλου να θορυβείται από το γεγονός ότι τα δήθεν χαμένα γράμματα βρίσκονται σε όλες τις σελίδες του βιβλίου όπου απαιτείται η παρουσία τους σύμφωνα με την τρέχουσα ορθογραφία, ακόμα και στο εξώφυλλο.

² Στο σημείο αυτό το εγχειρίδιο μας κάνει μια παραχώρηση, εξομολογημένη στην υποσ. 2 της σελ. 34. Δεν αναπαριστά τους φθόγγους με τα σύμβολα του Διεθνούς Φωνητικού Αλφαβήτου ως [a], [e], [i], [o], [u] από φόβο μήπως κάποιοι θεωρήσουν ότι πρόκειται για... λατινικά γράμματα. (Όπως και έγινε, βέβαια, παρόλο που δε χρησιμοποιήθηκαν λατινικοί χαρακτήρες! Είναι εξαιρετικά εύκολο να γίνεις μάντης κακών σε αυτή τη χώρα...). Ωστόσο, καθιστά σαφές ότι τα σύμβολα που βρίσκονται μέσα σε αγκύλες (και μάλιστα με διαφορετική γραμματοσειρά) δεν είναι γράμματα αλλά φθόγγοι, δηλαδή ήχοι.

Αντίστοιχα, όσον αφορά τα σύμφωνα, φθόγγοι της Νέας Ελληνικής είναι μεταξύ άλλων και το [γκ] (όπως στη λέξη «γκάφα») και το [μπ] (όπως στη λέξη «μπάμια») και το [ντ] (όπως στη λέξη «ντομάτα»). Αντίθετα, τα γράμματα «ξ» και «ψ» δεν αναπαριστούν έναν μόνο φθόγγο, αλλά τα συμφωνικά συμπλέγματα [κς] και [πς] αντίστοιχα, γι' αυτό και δεν εμφανίζονται ως σύμβολα συμφώνων στη σελ. 36 στην οποία παρουσιάζονται τα σύμφωνα της γλώσσας μας (τα «ξ» και «ψ» εμφανίζονται, *ασφαλώς*, κανονικά στη σελ. 39, όπου παρουσιάζεται το αλφάβητο, αλλά και σε όλο το υπόλοιπο βιβλίο). Βέβαια, εκείνο που δεν πρόσεξε κανείς από τους επικριτές του βιβλίου είναι το ότι από τη σελίδα 36 δε λείπουν μόνο το ήτα, το ύψιλον, το ωμέγα, το ξι και το ψι. Λείπουν και το άλφα, το δέλτα, το θήτα, το γιώτα, το όμικρον και, εν ολίγοις, ΟΛΑ τα γράμματα. Και τούτο γιατί, όπως προείπαμε, στη σελίδα αυτή παρουσιάζονται *φθόγγοι* και όχι *γράμματα*. Απλώς γίνεται χρήση ορισμένων γραμμάτων (όπως και στις γραμματικές Τριανταφυλλίδη και Τσολάκη) για να δηλωθούν οι φθόγγοι (και μάλιστα, ειδικά στη νέα γραμματική, μέσα σε αγκύλες και με ξεχωριστή γραμματοσειρά ώστε να ξεχωρίσει ο μαθητής ότι το [ι] στη σελίδα 36 δεν είναι το γράμμα γιώτα αλλά ο πρώτος ήχος των λέξεων «ηλικία», «οικογένεια» και «ύπνος», πράγμα που αναφέρεται και ρητά μέσα στο βιβλίο για όποιον έχει την καλή θέληση να το διαβάσει και –αν είναι δάσκαλος– να το διδάξει και στους μαθητές του). Θα αναρωτηθεί κανείς «Μα γιατί να γίνει η διδασκαλία των φθόγγων σε αυτή την ηλικία; Γιατί αυτός ο νεωτερισμός;» Η απάντηση στην πρώτη ερώτηση είναι ότι η παρουσίαση των ελάχιστων γλωσσικών μονάδων είναι καθήκον κάθε εγχειριδίου γραμματικής, που χωρίς αυτές θα ήταν ελλιπέστατο. Παρά τα θρυλούμενα, η ηλικία των μαθητών της Ε' και Στ' δημοτικού είναι κατάλληλη για τη συνειδητοποίηση της προφορικής διάστασης της ανθρώπινης γλώσσας («φωνολογική επίγνωση»). Αυτό οι παιδαγωγοί και οι γλωσσολόγοι της εφαρμοσμένης γλωσσολογίας το ξέρουν καλά. Ζήτημα σύγχυσης με τη γραφή δεν υφίσταται: οι μαθητές γνωρίζουν να γράφουν ήδη από την πρώτη τάξη του δημοτικού, το δε εγχειρίδιο σε κανένα σημείο δεν προτρέπει στη χρήση των συμβόλων των φθόγγων για τη γραπτή απεικόνιση των λέξεων. Η απάντηση στην περί νεωτερισμού ερώτηση είναι απλούστατη: Στην ουσία δεν *υπάρχει* νεωτερισμός στο ζήτημα της παρουσίασης των φθόγγων! Οι ίδιοι πέντε φωνηεντικοί φθόγγοι, τα ίδια πέντε φωνήεντα παρουσιάζονταν και στη γραμματική Τριανταφυλλίδη και στη γραμματική Τσολάκη, και εμφανίζονται σε όλες τις έγκυρες γραμματικές της γλώσσας μας, σχολικές ή μη. Το ίδιο ισχύει, βέβαια, και για την αναγνώριση του (μονο)φθογγικού χαρακτήρα των συμφώνων [μπ], [ντ], [γκ] αλλά και για το ότι τα γράμματα «ξ» και «ψ» δεν απεικονίζουν μοναδικά σύμφωνα (μονοφθόγγους) αλλά συνδυασμούς συμφώνων. Αυτά είναι λυμένα ζητήματα για τη γλωσσολογία εδώ και δεκαετίες. Και ως λυμένα ζητήματα είχαν ακριβώς την ίδια παρουσίαση και στο προηγούμενο εγχειρίδιο γραμματικής, το οποίο διαφέρει από το τρέχον μόνο στο ότι ονόμαζε «φωνήεντα» και «σύμφωνα» εξ αντανακλάσεως πέρα από τους φθόγγους και τα γράμματα που αναπαριστούν τα πραγματικά φωνήεντα και σύμφωνα, δηλαδή τους φθόγγους.³

---

³ Η *Γραμματική Ε' και Στ' Δημοτικού* αποφεύγει (αλλά δεν αποκλείει) την απόδοση των όρων «φωνήεν»/«σύμφωνο» και στα γράμματα ζητώντας να απαλείψει την αμφισημία του όρου, αφενός μεν ανεπιθύμητη για διδακτικούς λόγους, καθώς αυτή έκανε τους περισσότερους να μην προσέχουν ότι ο όρος «φωνήεν» αποδίδεται πρώτα και κύρια στους φθόγγους, κι επομένως η γλώσσα μας έχει πέντε φωνήεντα, αφετέρου δε επιστημονικά εσφαλμένη, καθώς δεν έχει κανένα νόημα να ονομάζουμε «φωνήεντα» γράμματα τα οποία ενίοτε παριστάνουν συμφωνικούς φθόγγους, όπως για παράδειγμα το ύψιλον στη λέξη «αύριο».

Ας κλείσουμε, όμως, εδώ τη θεωρητική παρένθεση καθώς –όπως θα δούμε– στην ιστορία μας λιγότερη σπουδαιότητα έχει η επιστημονική εξήγηση των επιλογών του βιβλίου στην παρουσίαση του φωνηεντικού συστήματος (γί' αυτήν δεν υπάρχει διχογνωμία μεταξύ των επιστημόνων) και περισσότερη η σπουδή του τρόπου με τον οποίο πάνω στην παρανόηση της δασκάλας καλλιεργήθηκε τεχνηέντως η ομαδική παράκρουση. Στο ίδιο άρθρο λοιπόν η κ. Χρυσού παρατηρεί επί λέξει ότι η νέα σχολική γραμματική «αντικα[τέστησε] την μέχρι τώρα ισχύουσα γραμματική του Μανώλη Τριανταφυλλίδη», καταφέροντας μέσα σε μία φράση εννιά λέξεων να κάνει δύο ορθογραφικά⁴ και ένα πραγματολογικό λάθος⁵. Το μεγάλο μειονέκτημα του κειμένου όμως δεν είναι τα πάμπολλα ορθογραφικά και εκφραστικά λάθη, που θα μπορούσε να τα διορθώσει ο οποιοσδήποτε δάσκαλος,⁶ αλλά το γεγονός ότι με αφορμή τη σύγχυση φθόγγων και γραμμάτων η δασκάλα φαντασιώνεται ότι μιλά εξ ονόματος όλων των Ελλήνων⁷ και βγάζει από το αραχνιασμένο ντουλάπι τους πολυκαιρισμένους σκελετούς κάθε λογής γλωσσικού μύθου («παραγλωσσολογία» θα ονομάσει εύστοχα αυτήν την πρακτική ο καθηγητής Γιώργης Γιατρομανωλάκης⁸). Έτσι, μέσα σε δύο μόλις σελίδες αναγορεύει την ελληνική γλώσσα σε «αρχαιότερη όλων των λαών», η οποία «τις τελευταίες δεκαετίες έχει υποστεί αλλεπάλληλους βιασμούς από τους εκάστοτε υπευθύνους», πιθανολογεί ότι με το εγχειρίδιο «δημοσιοποιήθηκε κάποια πρόταση κάποιου ανθέλληνα φιλόλογου», παρατηρεί ότι «[σ]ύμφωνα με σύγχρονες μελέτες επιστημόνων, το μονοτονικό σύστημα έφερε την δυσλεξία στην πρώτη θέση των μαθησιακών δυσκολιών», δεν αμφιβάλλει διόλου ότι τα φωνήεντα «ενυπάρχουν στο DNA μας από την αρχή της υπάρξεως μας στον πλανήτη», τονίζει ότι «κάθε γράμμα μας έχει τη βαρύτητα του», «ο κάθε φθόγγος έχει τη μουσικότητα του» και «κάθε τόνος είχε (sic) την αξία του». Αποκορύφωμα όλων η πεποίθησή της ότι «Εφαρμόζοντας την νέα Γραμματική, η ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ ΘΑ ΧΑΘΕΙ και η ελληνική γλώσσα θα γίνει μια συμβατική γλώσσα όπως και τόσες άλλες». Δεν πρόκειται, βέβαια, για δικά της συμπεράσματα αλλά για προκαταλήψεις με εύκολα αναγνωρίσιμο ιδεολογικό αποτύπωμα. Οι παροικούντες τη γλωσσ(ολογ)ική Ιερουσαλήμ αναγνωρίζουν στα παραπάνω αποσπάσματα σπαράγματα από ανακυκλούμενες δοξασίες του εγχώριου εθνολατρικού τσαρλατανισμού, όπως για παράδειγμα ο μύθος ότι η Ελληνική δεν είναι «συμβατική» γλώσσα όπως όλες οι άλλες, οι

---

⁴ «την» αντί για «τη» και «Μανώλη» αντί για «Μανόλη».

⁵ Η γραμματική δεν αντικατέστησε την «ισχύουσα γραμματική [...] Τριανταφυλλίδη» αλλά τη γραμματική του πρόσφατα εκλιπόντος Χρ. Τσολάκη. Πιθανότατα η δασκάλα δεν ξέρει ούτε καν τίνος το εγχειρίδιο δίδασκε μέχρι πρότινος.

⁶ Εντελώς ενδεικτικά, η δασκάλα γράφει «παράληψη» αντί του σωστού «παράλειψη» και δείχνει να μη γνωρίζει τον κανόνα αποβολής του τελικού -ν- του θηλυκού άρθρου και των μορίων άρνησης πριν από λέξεις που αρχίζουν από γράμμα που αναπαριστά μη κλειστό σύμφωνο. Για μια συστηματική διόρθωση των ορθογραφικών λαθών του κείμενου βλ. την επιστολή-άρθρο της δασκάλας Μαρίας Λαμπρίδου με τίτλο «Κυρία Χρυσού, εσείς ποια γραμματική εφαρμόζετε; (απάντηση στη συνάδελφο που ανακάλυψε ότι χάθηκαν τα φωνήεντα)».

⁷ «Και ερωτώ, όχι μόνο εγώ αλλά και όλοι οι Έλληνες».

⁸ Γιώργης Γιατρομανωλάκης, «Παραφωνίας έπαινος», *Το Βήμα*, 22/7/2012.

μπασκλάς, αλλά τάχα «νοσηματική», γλώσσα δηλαδή στην οποία υπάρχει φυσική σχέση ανάμεσα στο σημαίνον και το σημαινόμενο, τις δύο όψεις του σωσσυρικού γλωσσικού σημείου.^{9,10}

Σε οποιαδήποτε άλλη χώρα το παραληρηματικό αυτό άρθρο θα είχε περάσει απαρατήρητο. Θα το διάβαζε ο οποιοσδήποτε συνάδελφος ή μαθητής της αδιάβαστης δασκάλας και θα την προστάτευε από την αυτοκαταστροφική της ημιμάθεια. Ίσως να το εξετάζαμε ως δείγμα του πού μπορεί να οδηγήσει «ο συνδυασμός βαθιάς άγνοιας, ελλιπούς ενημέρωσης και άκρατου φανατισμού», όπως οι συγγραφείς του βιβλίου σημειώσαμε σε επιστολή μας,¹¹ και να ριγούσαμε αναλογιζόμενοι τι θα σκεφτόταν ο πολύς Μανόλης Τριανταφυλλίδης αν μάθαινε ότι εν έτει 2012 γίνεται επίκληση του ονόματός του από μια δασκάλα η οποία υποστηρίζει ότι υπάρχει εθνικό σχέδιο καταστροφής της γλώσσας από το 1975¹² (η δασκάλα εννοεί το 1976, έτος καθιέρωσης ως επίσημης γλώσσας της δημοτικής, στην περιγραφή και μελέτη της οποίας ο Τριανταφυλλίδης αφιέρωσε το σύνολο του έργου του). Ίσως, ακόμα, να αναρωτιόμασταν τι αμαρτίες πληρώνουν οι μαθητές μιας δασκάλας που δε γνωρίζει τα βασικά στοιχεία του μαθήματος το οποίο καλείται να τους διδάξει.¹³

Αλλά όλα αυτά σε μια άλλη χώρα, βέβαια. Όχι στη χώρα όπου διδασκόμαστε πρετ-α-πορτέ «ιστορία» και «γλωσσολογία» από βιβλία της συμφοράς που αγοράζουμε με το κιλό από το πανέρι των τηλεπλασιέ, όπου επιλέγουμε τον/τη σύντροφο της ζωής μας με τα μάτια στραμμένα στα αστρολογικά τερτίπια του ανάδρομου Ερμή, όπου λαμβάνουμε κρίσιμες επαγγελματικές αποφάσεις συμβουλευόμενοι το κατακάθι του βαρύ γλυκού, όπου γιατρεύουμε τον καρκίνο με τη φραπελιά και το νερό του Καματερού. Όχι στη χώρα όπου οι απόψεις του κάθε ανίδεου απασχολούν εν ριπή οφθαλμού το Πανελλήνιο αρκεί να τυλιχτούν με τον φοβικό μανδύα της εθνικής απειλής. Έτσι, το άρθρο της κ. Χρυσού εξαπλώθηκε στο διαδίκτυο «με την ταχύτητα πυρκαγιάς σε ξερόχορτα»,¹⁴ και μάλιστα φορτωμένο με νέα ψεύδη, όπως ότι τάχα ο Σύλλογος Δελμούζος διενεργεί ψηφοφορία για την απόσυρση του βιβλίου ή ότι η *Γραμματική Ε' και Στ' Δημοτικού* είναι «βιβλίο της Διαμαντοπούλου» ή «βιβλίο της Ρεπούση» (ονόματα στο άκουσμα των οποίων τα φοβικά ένστικτα του σκοταδιστικού πλήθους σκιρτούν με παβλοφική συνέπεια κατόπιν συστηματικής διδασκαλίας).

---

⁹ Μύθοι που αποδομούνται μεθοδικά σε βιβλία όπως: Γ. Χάρη (επιμ.), *Δέκα μύθοι για την ελληνική γλώσσα*, Πατάκη, 2011, Ν. Σαραντάκου, *Γλώσσα μετ' εμποδίων*, Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, 2007, Β. Αργυρόπουλου, *Αρχαιολατρία και γλώσσα*, Ζαχαρόπουλου, 2009.

¹⁰ Δικαίως το κείμενο των 140 γλωσσολόγων ονομάζει τις προκαταλήψεις αυτές «εθνικά επικίνδυνο[υς] μύθο[υς] που δεν ευσταθούν επιστημονικά».

¹¹ Ιστότοπος του Συλλόγου Εκπαιδευτικών Π.Ε. «Αλέξανδρος Δελμούζος», 18/7/2012.

¹² Συνέντευξη της κ. Χρυσού στο *Βήμα της Κυριακής* (22/7/2012).

¹³ Αυτό ακριβώς αναρωτιούνται, για παράδειγμα, ο Πάσχος Μανδραβέλης (με άρθρα του στην *Καθημερινή*) και ο Κώστας Γεωργουσόπουλος (με άρθρο του στα *Νέα*).

¹⁴ Όπως πολύ εύστοχα έγραψε στο blog του ο Νίκος Σαραντάκος, «Τελικά είναι εφτά τα φωνήεντα;»

ΚΑΤΑΚΤΩΝΤΑΣ ΤΟ INTERNET

Σύντομα το κείμενο της κ. Χρυσού (ή και ακόμα πιο τρομολαγνικές διασκευές του) βρήκε τη θέση του σε γνωστές ιστοσελίδες ειδησεογραφικού περιεχομένου.¹⁵ Αναδημοσιεύθηκε σε ακραίων αποχρώσεων ιστολόγια, όπου διανθίστηκε αρκούντως με απειλητικά σχόλια ψευδώνυμων παλικαράδων του ηλεκτρολογίου, αρκετά από τα οποία φανερώνουν άτομα σε επείγουσα ανάγκη ψυχιατρικής παρακολούθησης.¹⁶ Τέλος, έγινε θέμα συζήτησης σε περιθωριακές τηλεοπτικές εκπομπές κινδυνολογικής προγονοπληξίας, με τους γνωστούς τακτικούς θαμώνες, αυτοσχέδιους γλωσσοδίφες ή/και υποψιασμένους εμπόρους του σκοταδισμού, ανθρώπους που έχουν αποκρυπτογραφήσει τον Δίσκο της Φαιστού, που μπορούν να σας ψιθυρίσουν με το αζημίωτο στ' αφτί τα κρυμμένα μυστικά της πινακίδας του Δισπηλιού, που μεταξύ πρωινού και δεκατιανού γεύματος ετυμολογούν μερικές εκατοντάδες προελληνικές λέξεις αγνώστου μέχρι πρότινος ετύμου, που βάζουν πέμπτη στο κιβώτιο ταχυτήτων του άρματος του Φαέθοντα κι αφήνουν πίσω τους τη θεωρία της ινδοευρωπαϊκής καταγωγής της Ελληνικής, που ξέρουν τους αριθμούς των κινητών τηλεφώνων των εξωγήινων. Αυτούς που σταματάμε πάνω τους το ζάπινγκ για να σκάσει το χειλάκι μας ή να μαυρίσει η ψυχή μας όταν μ' ένα θεατρικό ανέβασμα του φρυδιού τρομοκρατούν το φανατικό τους κοινό, το οποίο μένει έκθαμβο μπροστά στους φωστήρες που ξεσκέπασαν την «ανθελληνική συνωμοσία κατά της γλώσσας» όπως οι απλοϊκοί επαρχιώτες του περασμένου αιώνα έχασκαν στα πανηγύρια παρακολουθώντας με κομμένη την ανάσα το παιδί-λάστιχο, τη γυναίκα με το μούσι και την ασώματο κεφαλή.

Γύρω στα μέσα Ιουλίου, σχεδόν τρεις εβδομάδες μετά τη δημοσίευση του άρθρου της δασκάλας κι εν μέσω σκοταδιστικού παροξυσμού, η επιστημονική κοινότητα της χώρας αντέδρασε όντως δυναμικά.¹⁷ 140 πανεπιστημιακοί επιστήμονες, όλοι τους καταξιωμένοι γλωσσολόγοι με αντικείμενο μελέτης την ελληνική γλώσσα, συνέταξαν ένα λεπτομερές κείμενο στο οποίο απαντούν στα έωλα επιχειρήματα της δασκάλας, εκφράζουν την ανησυχία τους που «ένα άρθρο με τόσο φτωχά, εσφαλμένα και αντιεπιστημονικά επιχειρήματα αναπαράγεται και διαδίδεται άκριτα στο διαδίκτυο και στα Μ.Μ.Ε. και αναγορεύεται σε μείζον θέμα συζήτησης», σημειώνουν ότι «[κ]ανείς δεν υποστήριξε τη χρήση της φωνητικής ορθογραφίας ούτε την απλοποίηση της ιστορικής ορθογραφίας στο συγκεκριμένο εγχειρίδιο» και επαληθεύουν το προφανές, ότι δηλαδή «η Νέα Ελληνική έχει 5 φωνήεντα, τους φθόγγους [α], [ε], [ι], [ο], [ου], οι οποίοι στον γραπτό λόγο αναπαρίστανται

---

¹⁵ Μια πρόχειρη έρευνα στο Google στα μέσα Ιουλίου επέστρεψε 16.000 διαφορετικές ιστοσελίδες και ιστολόγια τα οποία είχαν δημοσιεύσει το κείμενο της δασκάλας.

¹⁶ Δεν προτίθεμαι να βρομίσω το φιλόξενο *The Books' Journal* με τέτοιου είδους εμέσματα εδώ, αλλά το πλήρες αρχείο της υπόθεσης είναι στη διάθεση οποιουδήποτε μελετά τις εκφάνσεις της φασιστικής αλητείας στη χώρα μας.

¹⁷ Η εφημερίδα *Το Ποντίκι* της 26ης Ιουλίου 2012, σε ανυπόγραφο άρθρο με τίτλο «Η ελληνική μάχη των “φονιέντων”», βρίσκει ύποπτη την αντίδραση των γλωσσολόγων τρεις εβδομάδες μετά τη δημοσίευση του άρθρου της δασκάλας. Σημειώνει ότι «[επιστρατεύθηκαν] με αξιοπαρατήρητη γρηγοράδα 140 γλωσσολόγοι [...] πανεπιστημιακοί ή γκουρού της γλωσσολογίας», λες και το ζήτημα είναι η (ούτως ή άλλως φυσιολογική) ταχύτητα της αντίδρασης και όχι το ίδιο το κείμενο των γλωσσολόγων. Βέβαια, από ένα άρθρο που θεωρεί το κείμενο της δασκάλας «τεκμηριωμένο» και ψεύδεται ασύστολα λέγοντας ότι το βιβλίο «ήταν γραμμένο από το 2001 και περίμενε περίπου 10 χρόνια έγκριση» (ενώ στην πραγματικότητα η συγγραφή του βιβλίου άρχισε το 2005 και ολοκληρώθηκε το 2008) όλα μπορεί να τα περιμένει κανείς.

με τα επτά γράμματα της αλφαβήτου [...] και τους συνδυασμούς των γραμμάτων αυτών ως δίψηφων». Κι έτσι είναι, βέβαια. Το να βρισκόταν πανεπιστημιακός γλωσσολόγος που να υποστηρίζει ότι η Νέα Ελληνική διαθέτει λιγότερα ή περισσότερα από πέντε φωνήεντα θα ήταν σα να βρισκόταν πανεπιστημιακός μαθηματικός που να υποστηρίξει ότι το π είναι ρητός αριθμός. Αντίστοιχες δηλώσεις υποστήριξης της επιστημονικής αλήθειας έκαναν δημοσίως και ο πρόεδρος του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας Ι. Καζάζης αλλά και ο Γ. Μπαμπινιώτης. Αρκετοί ακόμα σοβαροί αρθρογράφοι, και μάλιστα με ιδιαίτερα γλαφυρή πένα, καυτηρίασαν το φαινόμενο του τυφλού παροξυσμού και την ημιμάθεια αυτών που τον τροφοδοτούν. Τέλος, και τα μέλη της συγγραφικής ομάδας του βιβλίου εκδώσαμε σχετική ανακοίνωση.

Όμως, το βαμπίρ του εθνικισμού είχε μυριστεί αίμα. Και, όπως συμβαίνει σε τέτοιες περιπτώσεις οι συνετές φωνές σκεπάστηκαν από τον αλαλαγμό του πλήθους των ανίδεων. Παρά τις διαψεύσεις και τις επιστημονικές εξηγήσεις, παραλλαγές του άρθρου της κ. Χρυσού συνέχισαν να διαδίδονται σε εφημερίδες, ιστολογία και τηλεοράσεις.

Γρήγορα μπήκαν στον χορό και οι πολιτικοί σωτήρες της γλώσσας. Ο βουλευτής Βύρων Πολύδωρας σε ερώτησή του προς τον υπουργό Παιδείας παρατηρεί ότι στη νέα γραμματική «προστίθεται ως φωνήεν ο δίφθογγος “ου”»¹⁸, απόφαση που φανερώνει ότι δε γνωρίζει τι σημαίνει «δίφθογγος» και δεν έχει διαβάσει τη γραμματική Τριανταφυλλίδη (ούτε αυτός, ούτε η δασκάλα κ. Χρυσού, η οποία επίσης ονομάζει δίφθογγο το «ου»), και θεωρεί ότι το εγχειρίδιο «εισάγει την αμφίβολη συζήτηση για φθόγγους φωνηεντικούς (!) με πέντε λατινικά γράμματα (a, e, i, o, u)». (Μα πού τα βρήκε τα λατινικά; Διαβάζει το βιβλίο που γράψαμε ή του έδωσαν άλλο;) Σε νέα του ανακοίνωση καλεί τους «Συνέλληνες» σε «ΠΟΛΕΜΟ» κατά των 140 γλωσσολόγων. Κλείνει δε την όλη παρέμβασή του με άρθρο του στην *Καθημερινή*, όπου αποδίδει στη νέα γραμματική «[την] κατάργηση των φωνηέντων με προσθήκη ηχητικών φαινομένων και ανύπαρκτων συμφώνων»¹⁹, πρόταση παντελώς ακατάληπτη. Από τη γραμματική δεν καταργείται κανένα φωνήεν, δεν προστίθεται κανένα ανύπαρκτο σύμφωνο. Δεν ξέρω τι εννοεί ο βουλευτής με τον όρο «ηχητικά φαινόμενα» κι ούτε τολμώ να το ψάξω.

Δύο μέρες μετά την ερώτηση αυτή, δύο βουλευτές της Χρυσής Αυγής, ενδεχομένως φοβούμενοι ότι ο κ. Πολύδωρας με το δυνατό χαρτί της εφεύρεσης του διφθόγγου «ου» απειλεί να μαζέψει όλες τις μάρκες απ’ την τσόχα και να τους αφήσει με τους βαλέδες στο χέρι, με ερώτησή τους στη Βουλή κάνουν γενναία ρελάνς²⁰ ανεβάζοντας κι άλλο τον αριθμό των διφθόγγων, που ούτως ή άλλως είναι τζάμπα. Έτσι, ζητούν να περιλαμβάνονται στη γραμματική και οι δίφθογγοι(!) (αυ), (ευ) και (ηυ). Επίσης, οι ίδιοι βουλευτές επαναλαμβάνουν το γνωστό παραμύθι περί διαφορετικής προφοράς των γραμμάτων ήτα, γιώτα κ.λπ., χωρίς να γνωρίζουν ότι η Νέα Ελληνική δεν κάνει διάκριση μακρών και βραχέων (ή ακριβώς επειδή το γνωρίζουν;). Ως εδώ, στην πραγματικότητα αναπαράγουν (εσφαλμένα) την ανάλυση των παραδοσιακών εγχειριδίων γραμματικής της Αρχαίας

¹⁸ Ερώτηση προς τον υπουργό Παιδείας, 16 Ιουλίου 2012.

¹⁹ Βύρωνα Γ. Πολύδωρα, «Η ιερότητα της γλώσσας μας», *Η Καθημερινή* 28/7/2012.

²⁰ Ερώτηση των βουλευτών της ΧΑ, Κασιδιάρη και Ηλιόπουλου, προς τον υπουργό Παιδείας, 18 Ιουλίου 2012.

Ελληνικής προσπαθώντας να ταιριάξουν την ανάλυση της Νέας Ελληνικής στα ρούχα της Αρχαίας. Ωστόσο, γρήγορα ξεθαρρεύουν, αισθάνονται γλωσσολογικά επαρκείς και εξοκέλλουν στα αβαθή της γλωσσικής ανάλυσης καθώς «[συμπεραίνουν] ότι στο συγκεκριμένο βιβλίο εφαρμόζονται επιλεκτικά και εντελώς αυθαίρετα καινοφανείς και αμφίβολης ορθότητας “θεωρίες” της “σύγχρονης” φωνητικής και φωνολογίας» και ότι «οι συγγραφείς του βιβλίου επιμένουν σε “φθόγγους” που υπάρχουν στο λατινικό, όχι όμως στο ελληνικό αλφάβητο [όπως (ου), (μπ), (ντ), (γκ)]». Παίρνοντας, τέλος, θάρρος από αυτόν τον άτυπο πλειστηριασμό της μεγαλόστομης γκάφας, ο αρθρογράφος της εφημερίδας *Ελεύθερη Ώρα* κ. Λεονταρίτης περνάει για τα καλά στην επικράτεια του ποιοτικού χιούμορ, έστω και άθελά του, υποστηρίζοντας ότι «*Αυτοί, λοιπόν, οι “επιστήμονες” καταργούν τα φωνήεντα: γκ, μπ, ντι*».²¹ (Διότι κατά τον συγγραφέα τα [μπ], [γκ] και... ντι(!) είναι φωνήεντα. Η δε γραμματική τα καταργεί!)

Συμβουλή προς εσένα, καλέ μου αναγνώστη: Γίνε κι εσύ γλωσσολόγος για μία μέρα, μπορείς! Δεν έχεις τίποτα να ζηλέψεις από τους παραπάνω.

ΦΩΝΗΕΝΤΙΑΔΑ

Ας κάνουμε μια στάση εδώ κι ας εξετάσουμε λίγο πιο προσεκτικά δύο σημαντικές παραμέτρους του φαινομένου της «φωνηεντιάδας» (δε γνωρίζω τον νονό του όρου, συμπαθάτε με). Η πρώτη είναι ηθική, η δεύτερη επιστημολογική. Ίσως τα συμπεράσματά μας να είναι το μόνο που έχει νόημα να κρατήσουμε από τη θλιβερή αυτή ιστορία.

Η ηθική παράμετρος αφορά την επίθεση με δολίως κατασκευασμένα στοιχεία. Γιατί, να πούμε την αλήθεια, από την αρχή της υπόθεσης των φωνηέντων η επίθεση λάσπης κατά του βιβλίου δεν έχει σταματήσει. Πού ν’ αρχίσει και πού να τελειώσει κανείς; Στο ίδιο το άρθρο της η κ. Χρυσού ανακαλύπτει ότι τάχα το βιβλίο τα τελευταία χρόνια (από το 2007) «*λόγω αντιρρήσεων δεν εκδίδετο*», φήμη παντελώς ανυπόστατη, που μέσω χαλασμένου τηλεφώνου φτάνει και στο *Ποντίκι*, όπου το 2007 γίνεται... 2001. Σε αρκετές αναδημοσιεύσεις του κειμένου της δασκάλας στο διαδίκτυο, ένα παλιότερο άρθρο της εκ των συγγραφέων καθηγήτριας κ. Φιλιππάκη-Warburton πλασάρεται δολίως ως απάντηση στις αιτιάσεις της κ. Χρυσού. Επίσης στο άρθρο της κ. Χρυσού (αλλά και σε τηλεοπτικό πάνελ των... ειδημόνων που λέγαμε πριν) απομονώνεται τμήμα της εισαγωγής του βιβλίου στο οποίο εξηγούμε τους λόγους για τους οποίους η γραμματική δεν εξετάζει περιπτώσεις αλλοφωνίας και δίνεται η εντύπωση ότι εκεί παραδεχόμαστε τη δήθεν μείωση των φθόγγων! (Πράγμα που σημαίνει ότι όσοι χρησιμοποιούν το επιχείρημα δεν ξέρουν καν τι σημαίνει «αλλοφωνία». Δικαίωμα τους, αλλά να μην κάνουν τους γλωσσολόγους και να μη βγάζουν βιαστικά συμπεράσματα.) Επίσης, σε σχεδόν όλες τις αναρτήσεις του άρθρου της δασκάλας στο ίντερνετ, η σελίδα 36, στην οποία παρουσιάζονται τα σύμφωνα και τα φωνήεντα της γλώσσας μας, απομονώνεται με γκεμπελικό τρόπο για να δώσει την ψευδή εικόνα ότι μιλάμε για γράμματα και όχι για φθόγγους. Βρόμικες πρακτικές που μας γυρίζουν πολλά χρόνια πίσω.

---

²¹ Λεονταρίτης, Γιώργος, «Εθνικόν έγκλημα η παραμόρφωσις της γραμματικής», *Ελεύθερη Ώρα*, 23/7/2012.

Μετά την αρμόδια επιστημονική αντίκρουση των αρχικών φόβων ότι η γραμματική καταργεί γράμματα, η σκοταδιστική κριτική έπαψε στην ουσία να έχει πεδίο δράσης, καθώς έγινε φανερό ότι το εγχειρίδιο δεν προτείνει την κατάργηση γραμμάτων ή την αλλαγή στην ορθογραφία. Κατέφυγε λοιπόν στη γνωστή μας από τη λογική *πλάνη του αχυράνθρωπου* (straw man fallacy): Αν δεν μπορείς να αντικρούσεις τις απόψεις του συνομιλητή σου, διάστρεψέ τις και αντίκρουσε τις χαλκευμένες θέσεις αντί για τις πραγματικές. Έτσι κι έγινε. Μετά την επιστολή των 140 και των συγγραφέων της γραμματικής, η δασκάλα κ. Χρυσού²² αλλά και οι ακόλουθοί της αλλάζουν ρότα και υποστηρίζουν ότι ναι μεν τα γράμματα δε λείπουν αλλά η *Γραμματική Ε' και ΣΤ' Δημοτικού* δεν είναι... «γραπτή γραμματική» (δεν ξέρω τι σημαίνει αυτό) αλλά «φωνητική (ή άλλοτε «φωνολογική») γραμματική» (ούτε αυτό ξέρω τι σημαίνει). Επινόουν δηλαδή τον παντελώς κενό περιεχομένου όρο «φωνητική γραμματική» και τον περιφέρουν σαν ορολογικό μπαμπούλα. Έλα όμως που η έννοια «φωνητική γραμματική» δεν υφίσταται, όπως δεν υφίσταται και η έννοια «γραπτή γραμματική»!

Η *Γραμματική Ε' και ΣΤ' Δημοτικού* είναι ένα εγχειρίδιο γραμματικής που ως προς αυτό μοιάζει με όλα τα άλλα. Η ενότητα στην οποία παρουσιάζονται οι φθόγγοι της γλώσσας μας (ενότητα 5 σελίδων σε σύνολο 218 του βιβλίου), ενότητα η οποία θα μπορούσε να ονομαστεί «φωνητική/φωνολογία» αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι κάθε εγχειριδίου γραμματικής. Απλώς, το τμήμα αυτό παλιότερα ονομαζόταν «φθογγολογικό». Δεν υπάρχει καμία προσθήκη νέου φαινομένου εδώ²³ ούτε αλλαγή του χαρακτήρα του εγχειριδίου. Ωστόσο, παρά τις διαβεβαιώσεις για το αντίθετο, η σκιαμαχία των αγανακτισμένων γλωσσαμυντόρων συνεχίζεται. Ακόμα και μέχρι σήμερα προσποιούνται ότι η γραμματική είναι «φωνητική γραμματική» και έχει ως απώτερο (υποχθόνιο;) σκοπό να επιβάλει τη... φωνητική γραφή. Το πώς θα γίνει αυτό παραμένει άγνωστο. Η εξήγηση βρίσκεται μέσα στο κεφάλι του κάθε υστερικού Δον Κιχώτη, που στήνει ανεμόμυλους και τους επιτίθεται, πιθανότατα διότι αυτό «πουλάει». Μάλιστα, η εφημερίδα *Το Ποντίκι* σε ανυπόγραφο άρθρο με τίτλο «Να σου ψιθυρίσω δυο φωνήεντα...» (2/8/2012), στο οποίο αναφέρεται στο άρθρο των 140 γλωσσολόγων, εξακολουθεί να προσποιείται ότι υφίσταται «διαμάχη για τη φωνητική γραφή» και ότι παρουσιάζει «τις θέσεις των δύο στρατοπέδων».²⁴ Ναι, για διαμάχη πρόκειται, αλλά όχι για τη φωνητική γραφή αλλά για την επιστημονική αλήθεια. Το ψευδοπρόβλημα της φωνητικής γραφής (την οποία κανείς μας δεν πρότεινε και κανείς δεν υποστηρίζει) είναι το φόβητρο που διάλεξε η μία πλευρά για να μην ξεμείνει από εύκολους στόχους επίθεσης και γιατί η επιστημονική προσέγγιση πέφτει κάπως βαριά, είν' η αλήθεια.

---

²² Συνέντευξη της κ. Χρυσού στο *Βήμα της Κυριακής* (22/7/2012).

²³ Ούτε καν στη διαίρεση των συμφώνων, όπου δεν έχει αλλάξει ο αριθμός των κατηγοριών αλλά έχει εκσυγχρονιστεί η ορολογία. Για τον λόγο αυτό είναι τελείως ανεξήγητο και κινδυνολογικό το συμπέρασμα της κ. Ξανθάκη-Καραμάνου (βλ. βιβλιογραφία) ότι «στόχος μιας αποδοτικής *Γραμματικής Ε' και ΣΤ' Δημοτικού* δεν μπορεί να είναι ένα μάθημα *Φωνητικής και Φωνολογίας* που διδάσκεται στα φιλολογικά τμήματα των πανεπιστημίων». Δεν υπάρχει ύλη πανεπιστημιακού επιπέδου στο συγκεκριμένο εγχειρίδιο, ας σοβαρευτούμε.

²⁴ Πρόκειται για την ίδια εφημερίδα που την αμέσως προηγούμενη εβδομάδα συνέδεσε προβοκατόρικα την παρουσίαση των φθόγγων στο νέο βιβλίο γραμματικής με μια παντελώς άσχετη πρόταση ενός Κύπριου βουλευτή πριν από αρκετά χρόνια για την καθιέρωση της φωνητικής γραφής στην Κύπρο. Άρες μάρες κουκουνάρες ή, αλλιώς, ασκήσεις για συνωμοσιολάγνους.

Το δεύτερο σοβαρό ζήτημα που ανακύπτει έχει να κάνει με τη σχέση της επιστήμης με τον κόσμο τον οποίο αυτή περιγράφει. Και τούτο διότι χωρίς δεύτερη σκέψη οι εν υστερία γλωσσαμύντορες σπεύδουν να συνδέσουν την παρουσίαση των φθόγγων με τη φωνητική γραφή (πράγμα που, όπως είπαμε, δεν έχει καμία βάση) και, στη συνέχεια, εκκινούν από την υποτιθέμενη μείωση των φωνηέντων διά του μπαμπούλα της φωνητικής γραφής για να μοιρολογήσουν την απλοποίηση και τη φθορά της γλώσσας μας. Εδώ όμως κρύβεται μια τεράστια παρανόηση. Τα φωνήεντα, τα σύμφωνα, τα άρθρα, οι φράσεις, οι πτώσεις κ.λπ. δεν είναι ταξινομικές επινοήσεις των γλωσσολόγων αλλά γλωσσικές μονάδες εμπειρικά παρατηρήσιμες, η ύπαρξη των οποίων είναι ανεξάρτητη από το μοντέλο ανάλυσης του παρατηρητή (ή, ακόμα χειρότερα, από τις ιδεολογικές του αγκυλώσεις). Με άλλα λόγια, τα φωνήεντα της γλώσσας μας δεν είναι πέντε επειδή «το λένε οι “γλωσσολόγοι”»²⁵ ούτε μπορούν να γίνουν εφτά επειδή «το έχουμε ήδη αποφασίσει εδώ και 3 χιλιάδες χρόνια».²⁶ Τα φωνήεντα είναι όσα είναι ανεξάρτητα από το τι θέλετε εσείς κι εγώ. Οι επιστημονικοί όροι όπως «φωνήεν», «σύμφωνο», «ρήμα», «φράση» είναι όροι επαρκώς καθορισμένοι στην τεχνική μεταγλώσσα της γλωσσολογίας και ανταποκρίνονται σε υπάρχουσες νοητικές γλωσσικές οντότητες, ο αριθμός, η κατανομή, η συμπεριφορά και η αυτονομία των οποίων είναι επαληθεύσιμη με τα μεθοδολογικά εργαλεία της γλωσσολογίας.

Άρα, τα φωνήεντα και τα σύμφωνα δεν μπορούμε να τα κατασκευάσουμε εκ του μη όντος ούτε να τα κλέψουμε από ένα σχολικό εγχειρίδιο, απλώς τα καταγράφουμε και τα μελετάμε με επιστημονικά μέσα. Και τούτος είναι ο λόγος που οι αναλύσεις των γλωσσολόγων διαφέρουν ποιοτικά από τις γλωσσικές θεωρίες του ποδαριού των ρητόρων πολιτικών, των τηλεπλασιέ και των λογής αυτοσχέδιων «μελετητών της ενιαίας ημών γλώσσας». Με λίγα λόγια, οι γλωσσολόγοι *μπορούμε* να επαληθεύσουμε ότι οι συλλαβές που γράφονται με ήτα, γιώτα, όμικρον γιώτα, ύψιλον κ.λπ. όλες αποτελούν γραπτές απεικονίσεις ενός και του αυτού φθόγγου, του [ι], και επομένως η Νέα Ελληνική δεν έχει μακρά και βραχεία φωνήεντα, *μπορούμε* να αποδείξουμε ότι το γράμμα ξ αποδίδει στη γραφή όχι έναν μόνο φθόγγο αλλά έναν συνδυασμό φθόγγων, το [κς], ακριβώς όπως τα γράμματα σίγμα και ταυ αποδίδουν στη γραφή τον συνδυασμό φθόγγων [στ], *μπορούμε* να προσκομίσουμε αδιάσειστα τεκμήρια για το γεγονός ότι οι λέξεις της γλώσσας μας αποτελούνται από μορφήματα κι αυτά από φωνήματα/φθόγγους, όχι από γράμματα (τα γράμματα απλώς απεικονίζουν φθόγγους στον γραπτό λόγο). Έτσι, το πόσα και ποια είναι τα φωνήεντα και τα σύμφωνα της γλώσσας μας είναι γνωστό. Όχι από φέτος, που κυκλοφόρησε η *Γραμματική Ε' και Στ' Δημοτικού*, ούτε από το 2008, οπότε και εγκρίθηκε η τελική της μορφή. Εδώ και δεκαετίες είναι γνωστό. Και το να παζαρεύουμε τον αριθμό τους χωρίς ψήγμα σοβαρού επιστημονικού επιχειρήματος από την αντίπερα όχθη είναι κάτι παραπάνω από κουραστικό· είναι ανόητο.

Και τούτο διότι ακόμα κι αν αύριο όλοι μαζί σε μια επιδημία ανορθολογισμού συμφωνήσουμε ότι τα φωνήεντα της γλώσσας μας είναι 13 ή ακόμα κι αν καταλήξουμε

---

²⁵ Το «γλωσσολόγοι» αναφέρεται στους 140 πανεπιστημιακούς. Ο συντάκτης της φράσης το θέλει εντός εισαγωγικών. Το μεταφέρω πιστά για να μην του χαλάσω το αξιοζήλευτο στυλ. Απόστολου Διαμαντή, «Γλωσσικές αυθεντίες», στην ιστοσελίδα protagon.gr, 17/7/2012

²⁶ Απόστολου Διαμαντή, «Γλωσσικές αυθεντίες», ό.π.

αυθαίρετα στο συμπέρασμα ότι οι φθόγγοι [α], [γ], [φ], [ε], [ο] είναι «φωνήεντα» και όλοι οι υπόλοιποι «σύμφωνα», αυτό δε θα επιφέρει ΚΑΜΙΑ ΑΛΛΑΓΗ στην ίδια τη γλώσσα. Απλώς θα έχουμε κατασκευάσει μια αυθαίρετη *σημασία* για τον τεχνικό όρο φωνήεν (μια σημασία που είναι δύσκολο να οριστεί, τώρα που το σκέφτομαι, καθώς θα περιλαμβάνει τους παραπάνω ετερόκλητους φθόγγους) και που θα είναι εντελώς διαφορετική από τη *σημασία* που έχει ο όρος σε όλη την υπόλοιπη υφήλιο. Αλλά ακόμα κι αν εμείς παραμερίσουμε πεισματικά προσκολλημένοι στην παράδοση επιλογή μας, αυτό δε σημαίνει ότι για το σύστημα της γλώσσας οι φθόγγοι [α], [ε], [ι], [ο], [ου] δε θα συνεχίσουν να αποτελούν μια φυσική τάξη. Απλώς θα έχουμε αλλάξει την ορολογία που χρησιμοποιούμε για να περιγράψουμε το φθογγικό σύστημα της γλώσσας και αυτή την υπαρκτή τάξη δε θα τη λέμε «φωνήεντα» αλλά κάπως αλλιώς, ενώ θα λέμε «φωνήεντα» κάτι άλλο. Αυτό που προσπαθώ να εξηγήσω, διότι φαίνεται ότι σε πολλούς από τους συμμετέχοντες στον μετ' εμποδίων διάλογο του τελευταίου ενάμιση μήνα δεν είναι σαφές, είναι ότι η επιστημονική περιγραφή της γλώσσας είναι απλώς μια *προσπάθεια απεικόνισης* της γλώσσας, όχι η *ίδια* η γλώσσα. Για να το πούμε και αντίστροφα, ακόμα κι αν η *Γραμματική Ε' και Στ' Δημοτικού* και μαζί της όλη η γλωσσολογική έρευνα των τελευταίων εκατό χρόνων κάνει τραγικό λάθος, και τα φωνήεντα της Ελληνικής δεν είναι πέντε, τα [α], [ε], [ι], [ο], [ου], το λάθος αυτό θα είναι μεν λάθος της περιγραφής μας αλλά ουδόλως θα βλάψει τη γλώσσα μας, ακριβώς όπως το λάθος των αστρονόμων να θεωρούν τον Πλούτωνα πλανήτη επί αρκετές δεκαετίες ουδόλως επηρέασε τον Πλούτωνα, την τροχιά του και την πορεία των υπολοίπων οκτώ πλανητών γύρω από τον Ήλιο. Αντίστοιχα, η ποσότητα, η ποιότητα και τα τυπικά χαρακτηριστικά των φωνηέντων της γλώσσας μας αλλά και κάθε γλώσσας δεν είναι δυνατόν να καθορίζονται ούτε από το αν ο τάδε ή ο δείνα πολιτικός διδάχθηκε τη *Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής* του Τζαρτζάνου και θεώρησε σωστό να μη διαβάσει οποιοδήποτε άλλο εγχειρίδιο γλωσσολογίας έκτοτε, ούτε από την «ιερή παράδοση των Ελλήνων», ούτε από τις λογής ιδεοληψίες περί της Ελληνικής ως περιούσιας γλώσσας ενός περιούσιου λαού, ούτε από τα μερομήνια. Τα φωνήεντα της γλώσσας είναι αυτά που είναι σε κάθε συγχρονία και η μελέτη τους είναι δουλειά των ειδικών ή όσων ακολουθούν αυστηρά την επιστημονική μέθοδο που προσιδιάζει σε ειδικούς. Λυπάμαι, αλλά το λαϊκιστικό επιχείρημα ότι οι ομιλητές μιας γλώσσας μπορούν να μιλήσουν ως ειδικοί για τη δομή της επειδή τη χρησιμοποιούν δε στέκει ακριβώς, όπως δεν ευσταθεί το επιχείρημα ότι εγώ μπορώ να επισκευάσω τα ηλεκτρονικά συστήματα της τηλεοπτικής μου συσκευής μόνο και μόνο επειδή σε καθημερινή βάση τη χειρίζομαι με το τηλεκοντρόλ.

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΥΠΟ ΔΙΩΓΜΟ

Η συστηματική διαστρέβλωση της αλήθειας και η λαϊκιστική απαξίωση της επιστημονικής μεθόδου στην προσέγγιση της μελέτης των γλωσσικών φαινομένων είναι λοιπόν οι δύο πυλώνες πάνω στους οποίους βασίστηκε και βασίζεται ακόμα η σκοταδιστική εκστρατεία κατά του εγχειριδίου. Όχι άδικα. Με τη διαστρέβλωση της αλήθειας συκοφαντείται το βιβλίο και εξαγριώνεται ο όχλος. Με την *απαξίωση* της επιστήμης και των επιστημόνων στο όνομα της σοφίας του παντογνώστη λαού καθυστερούν οι όποιες αμφιβολίες θα μπορούσε να γεννήσει η τεκμηριωμένη επιχειρηματολογία των γλωσσολόγων. Στη χώρα όπου είσαι ό,τι δηλώσεις, εύκολα περνάει κανείς από το «Και ποιοι είναι, μωρέ, αυτοί οι γλωσσολόγοι;» στο «Έλα, μωρέ, που θα μου πούνε πόσα φωνήεντα έχει η γλώσσα που μιλάω. Αυτοί είναι όλοι πληρωμένα φερέφωνα

του Χ» (όπου αντικαθιστάτε το Χ με το όνομα του αγαπημένου σας κακού).²⁷ Το ερώτημα που ανακύπτει είναι πολύ πιο σημαντικό από το μέλλον ενός εγχειριδίου. Το ερώτημα που ανακύπτει είναι ποιο είναι το μέλλον της επιστημονικής έρευνας και της παιδείας σε μια χώρα όπου ένα τόσο αστείο σε επιχειρήματα κείμενο γίνεται ευαγγέλιο για εκατοντάδες συμπολίτες μας οι οποίοι, στη συνέχεια, κλείνουν τα μάτια σε δεκάδες επιστημονικά επιχειρήματα αρνούμενοι να αποχωριστούν την προκατάληψή τους. Πρόκειται για την παλιά καλή βάση κάθε μεταφυσικής ιδεοληψίας: «αν τα δεδομένα της εμπειρίας (λέγε με: επιστημονική έρευνα) αντικρούουν την προκατάληψή σου, αγνόησε τα δεδομένα της εμπειρίας», αρχή που βρίσκει τέλεια εφαρμογή στην ερώτηση του βουλευτή Αδ. Γεωργιάδη προς τον υπουργό Παιδείας,²⁸ όπου σημειώνεται ότι «*ακόμη και αν δεχθούμε την επιστημονική ορθότητα του συγκεκριμένου κεφαλαίου δεν παύει, το βιβλίο αυτό, όπως και άλλα, να έχουν προκαλέσει τα δυσμενή σχόλια τόσο των γονέων όσο και μεγάλης μερίδας της επιστημονικής κοινότητας*». Με άλλα λόγια, αυτό που κρίνει ένα εγχειρίδιο δεν είναι η επιστημονική του αρτιότητα αλλά η (συνήθως υποβολιμαία) κρίση των μη ειδικών.²⁹ Με την ίδια λογική αν αύριο προκαλέσει τα δυσμενή σχόλια των γονέων η θεωρία της εξέλιξης θα πρέπει να αφαιρεθεί από την ύλη της βιολογίας;

Τούτον τον τερατόμορφο ανορθολογισμό που σηκώνει κεφάλι δίπλα μας πρέπει να τον αντιμετωπίσουμε ως κοινωνία. Διότι η αντιμετώπιση της κακοτοπιάς σε ατομικό επίπεδο είναι αρκετά πιο ξεκάθαρη, τουλάχιστον για μένα προσωπικά. Αν ξαναβρεθώ απέναντι σε φανατισμένους ημιμαθείς που διαστρεβλώνουν το έργο μας και απαξιώνουν την τεκμηριωμένη απόφαση εκατοντάδων καταξιωμένων συναδέλφων χωρίς ένα δείγμα επιχειρήματος, έχω ήδη λάβει την απόφαση τούτη τη φορά να μην απογοητευτώ από τη θλιβερή εικόνα του αστοιχείωτου ξερόλα και να ευθυμήσω με τη σκέψη ότι υπάρχουν κι άλλοι άνθρωποι, που δε θεωρούν εαυτούς ειδήμονες επί παντός επιστητού. Εύκολο είναι. Δεν έχω παρά να καταφύγω στην τρυφερή ανάμνηση της γιαγιάς μου, που είχε βγάλει μόλις τη δευτέρα τάξη του δημοτικού, που με εξόργιζε γράφοντας όλα τα [ι] με γιώτα και όλα τα [ο] με όμικρον, και που μέχρι την ημέρα που έφυγε από κοντά μας δεν καταφέραμε

---

²⁷ Όσοι παρακολουθούν από κοντά το σίριαλ της Φωνηεντιάδας έχουν αναμφίβολα γίνει μάρτυρες ενός συχνού και ιδιαίτερα λυπηρού φαινομένου. Κάτω από κείμενα αναρτημένα στο ίντερνετ, τα οποία τονίζουν με κάθε δυνατό τρόπο ότι δεν υφίσταται αφαίρεση γραμμάτων από το αλφάβητο ούτε κανενός είδους πρόταση ή έστω κι έμμεση προτροπή για την αλλαγή της ορθογραφίας σε φωνητική γραφή (π.χ. το κείμενο των 140 γλωσσολόγων) εμφανίζονταν τελείως ασύνταχτα σχόλια-άναρθρες κραυγές, όπως το: «*ΞΕΡΟΥΜΕ ΤΙ ΙΣΤΕ ΟΛΙ ΕΞΕΙΣ ΠΟΥ ΘΕΛΕΤΕ ΝΑ ΚΑΤΑΣΤΡΕΨΕΤΕ ΤΙ ΓΛΩΣΣΑ ΜΑΣ ΑΛΛΑ ΣΑΣ ΚΑΤΑΛΑΒΑΜΕ, ΛΑΜΟΓΙΑ ΠΛΗΡΟΜΕΝΗ ΠΡΟΔΟΤΕΣ, ΟΡΓΑΝΑ ΤΙΣ ΝΕΑΣ ΤΑΞΗΣ, ΚΡΙΦΤΙΤΕ*» ή, με πατίνα ευγένειας: «*Αυτό που δεν καταλαβαίνω, πάντως, είναι γιατί στο όνομα της προόδου θα πρέπει να αφαιρέσουμε από τη γλώσσα μας το ήτα και το ωμέγα. Ποιος θέλει να γίνουν τα παιδιά μας αμερικανάκια; Διλαδί αν γράψουμε έτσι θα ίνε εφχαριστιμένι ι γλωσσολόγι; Κε πιον εξιπιρετούν;*». Κι αυτό ακριβώς είναι το σημείο όπου καταλαβαίνει κανείς ότι μιλάει σε τοίχο, σε ανθρώπους που δεν έχουν τη διάθεση ή την ικανότητα ή και τα δύο να διαβάσουν με νηφαλιότητα και να καταλάβουν τι γράφει το κείμενο το οποίο σχολιάζουν.

²⁸ Ερώτηση προς τον Υπουργό Παιδείας, 18/7/2012 http://www.adonis-georgiadis.gr/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=180&Itemid=100058.

²⁹ Απ' όσο γνωρίζω, το βιβλίο δεν έχει προκαλέσει κανένα δυσμενές σχόλιο «της επιστημονικής κοινότητας», όπου βέβαια ως αρμόδια επιστημονική κοινότητα θεωρείται αυτή των γλωσσολόγων και όχι βεβαίως εκείνη των αρχιτεκτόνων, των θεολόγων, των μεταλλειολόγων ή των οδοντιάτρων.

να την πείσουμε ότι ο άνθρωπος όντως πάτησε στη Σελήνη. Παρακολουθούσε όμως πάντα με προσήλωση τα επιστημονικά ντοκιμαντέρ στην τηλεόραση και δε διανοήθηκε ποτέ να επινοήσει κάποια δική της γραφική α λα καρτ θεωρία για τον ετερόφωτο δορυφόρο της γης και να την ξεφουρνίσει στους επιστήμονες αστρονόμους κουνώντας τους επιτιμητικά το δάχτυλο.

Το άρθρο του Γιώργου Κοτζόγλου «Η δίκη των φωνηέντων» πρωτοδημοσιεύτηκε στο περιοδικό *The Books' Journal*, τεύχ. 23 (Σεπ. 2012), σ. 84-88, και αναδημοσιεύτηκε στη Λεξιλογία με άδεια του συγγραφέα και του εκδότη.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Τι κάνω με τα λόγια;

Τι παράξενο πράγμα που είναι η γλώσσα! Όλοι γεννιόμαστε με αυτή...

...τη χρησιμοποιούμε κάθε στιγμή, με αυτή σκεφτόμαστε και επικοινωνούμε με τους γύρω μας.

Με τη γλώσσα αφηγούμαστε γεγονότα ή περιγράφουμε πρόσωπα, ζώα και πράγματα.

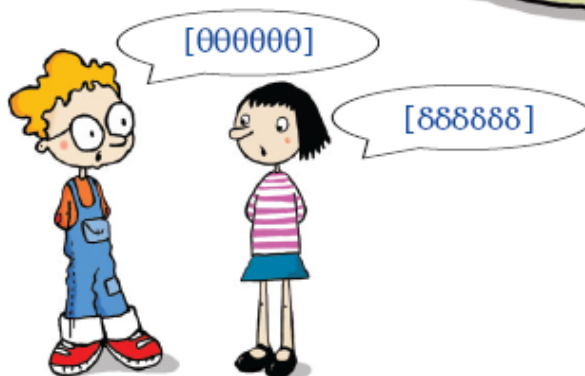
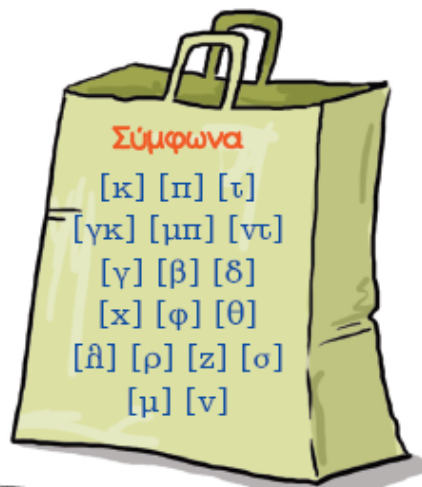
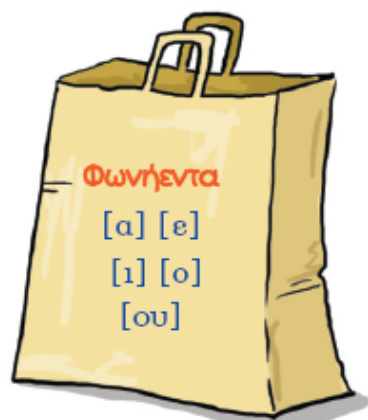

Αλλά με τη γλώσσα μπορώ επίσης να κάνω πράγματα: να καλέσω τους φίλους μου, να τους ευχηθώ, να υποσχεθώ κάτι στη μαμά μου, να δώσω συμβουλές στη μικρή μου αδερφή, να της ζητήσω να κάνει κάτι και –το σπουδαιότερο– να της απαγορεύσω να μπαίνει στο δωμάτιο μου χωρίς να με ρωτήσει. Κάθε φορά που μπαίνει φέρνει καταστροφή!

Ας μιλήσουμε λοιπόν για τις **λεκτικές πράξεις**: Συχνά, χρησιμοποιούμε τη γλώσσα όχι μόνο για να περιγράφουμε πράγματα ή να αφηγούμαστε, αλλά και για να κάνουμε αποτελεσματικά διάφορες πράξεις (π.χ. να ευχηθούμε, να συμβουλέψουμε, να υποσχεθούμε κάτι).

Η σελίδα 12 της Γραμματικής που κατέστη επίμαχη εξαιτίας της επίμονης προσπάθειας κακοπροαίρετων συνωμοσιολόγων να την καταστήσουν επίμαχη. Όπως βλέπετε, χρησιμοποιούνται κανονικά και τα 24 γράμματα της ελληνικής γλώσσας. Αλλά ό,τι βλέπετε εσείς δεν το βλέπουν όλοι!

Τα σύμφωνα, ανάλογα με την **ηχηρότητα** που έχουν, μπορούν να χωριστούν σε άηχα και ηχηρά.

Άηχα είναι τα σύμφωνα που παράγονται όταν οι φωνητικές χορδές είναι ανοικτές και ο αέρας περνάει από αυτές δημιουργώντας μόνο ψίθυρο. Αυτά είναι τα: [π], [τ], [κ], [φ], [θ], [σ], [χ].

Ηχηρά είναι τα σύμφωνα που παράγονται όταν οι φωνητικές χορδές είναι μισόκλειστες και ο αέρας τις κάνει να πάλλονται. Αυτά είναι τα: [μπ], [ντ], [γκ], [β], [δ], [γ], [ζ], [μ], [ν], [λ], [ρ].